

Konferencia Byzantský humanizmus v kontexte súčasných humanizmov – pocta profesorovi Alexandrovi Avenariovi

V dňoch 21. a 22. októbra 2024 sa v areáli Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove uskutočnila medzinárodná vedecká konferencia s názvom *Byzantský humanizmus v kontexte súčasných humanizmov*, ktorú na počesť profesora Alexandra Avenaria zorganizoval Historický odbor Matice slovenskej v spolupráci so Slovenskou historickou spoločnosťou pri SAV a PBF PU. Konferencia bola venovaná významnému historikovi a byzantológovi profesorovi Alexandrovi Avenariovi (1942 – 2004), ktorý na PBF PU pôsobil a zanechal hlbokú stopu.

Alexander Avenarius sa narodil 16. mája 1942 v Martine do rodiny ruského šľachtického emigranta a matky, pôvodom z Moravy. Vyštudoval archívniectvo na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Svoju profesionálnu dráhu začal na Katedre dejín architektúry Stavebnej fakulty SVŠT a následne pôsobil v Historickom ústave Slovenskej akadémie vied. Počas normalizácie v 70. rokoch musel pre politické okolnosti prerušiť akademickú kariéru a pracovať v Slovenskom ústave pamiatkovej starostlivosti. To ho však neodradilo a v tomto období sa začal intenzívne venovať výskumu Avarov, čo viedlo k vydaniu jeho prvej monografie *Die Awaren in Europa* (1974), ktorá získala uznanie aj v zahraničí. Po politických zmenách v roku 1989 sa naplno vrátil do vedeckej sféry a výrazne prispel k rozvoju byzantológie na Slovensku. Založil byzantologický seminár na Filozofickej fakulte UK, prednášal na viacerých univerzitách vrátane Trnavskej univerzity a Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity. Jeho vedecké dielo zahŕňalo publikácie o byzantskej kultúre, ikonoklazme a slovansko-byzantských vzťahoch. K jeho známym a úspešným knihám patrí *Byzantská kultúra v slovanskom prostredí* (1992) a *Byzantský ikonoklazmus: storočie zápasu o ikonu* (1998). V roku 1992 sa tiež stal spoluautorom monumentálnej publikácie *Dějiny Byzance*, ktorú vydalo české vydavateľstvo Academia. Profesor Avenarius zomrel 26. októbra 2004 v Bratislave, no jeho vedecký odkaz naďalej ovplyvňuje oblasť byzantológie a slovenskú historiografiu.

Samotná konferencia mala podstatne široký tematický rámec s mnohými okruhmi od otázok pravoslávnej teológie cez dejiny Byzantskej ríše až po náčrt problému kontinuity cyrilo-metodského kresťanstva po páde Veľkej Moravy. Na podujatí s nezvyčajne vysokou účasťou poslucháčov z radov širokej verejnosti sa stretli zástupcovia domácich vedeckých pracovísk spolu s kolegami z viacerých prestížnych zahraničných inštitúcií, čoho výsledkom boli kvalitné referáty a mimoriadne plodná a obohacujúca diskusia. Viaceré príspevky u účastníkov vyvolali veľmi živý záujem a stali sa podnetom pre intenzívnu rozpravu. Išlo napríklad o referáty historikov z Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave *Alexander Avenarius a téza autochtonizmu Slovenov na Dunaji v súčasnom svetle poznania* od profesora Martina Homzu a *Trpké spojenectvá v ére agónie. Byzantský cisár Ján Kantakuzenos a jeho proturecká politika očami súdobých*

a neskorších autorov od profesora Martina Hurbaniča. Problematiku byzantských dejín otvorili aj docentka Dana Picková z Filozofickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe v príspevku *Sofia Palaiologovna a byzantské dedičstvo veľkého kniežaťa moskovského Ivana III.* a profesor Ján Šafin z Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove v príspevku *Georgios Gemistos Plethon a Marsilio Ficino a Florentská akadémia*. Pozornosť poslucháčov si získal aj profesor Dejan Borisov z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Skopje svojím referátom *Svätý Kliment Ochridský v macedónskej ústnej tradícii*, v ktorom ozrejmil viaceré súvislosti z historického vývoja Balkánu.

Okrem odborných príspevkov bol program konferencie obohatený aj profesionálnym spevom. Slávnostnú atmosféru v honosných priestoroch auly metropolitu Nikolaja na PBF PU takýmto spôsobom dotváral Zbor Pravoslávnej bohosloveckej fakulty a Byzantsky zbor sv. Kassiany Hymnografky, ktorých dopĺňali ukážky z tradičných macedónskych piesní v podaní doc. Dr. Viktora Nedeského z Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Skopje. Spomienkovú slávnosť tvorila zádušná bohoslužba za prof. Avenaria a osobné spomienky od jeho kolegov a žiakov – profesora Martina Homzu, profesora Martina Hurbaniča, profesora Jána Šafina či docenta Václava Ježeka. Súčasťou sprievodného programu konferencie bola veľmi pútavá prednáška o ruskom vládcovi Ivanovi IV. Hroznom od docentky Dany Pickovej, o ktorú prejavila verejnou mimoriadny záujem. Konferenciu uzavrel prejavom dekan PBF PU doc. ThDr. Štefan Pružinský, PhD.

Príspevky, ktoré na konferencii odzneli, budú publikované v rámci štúdií v samostatnom zborníku.

Ján Pastuszek